

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

فهرست نسخ خطی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

جلد ۶۵

از شماره ۲۲۰۱ تا ۲۲۳۰۰

تألیف:

سفانه زمان زاده

شهرام سعیدی مهر

بانتظارت

معاونت کتابخانه ملی

اداره کل کتاب های خطی و نادر

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

۱۳۹۸

فهرست نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	:	کتابخانه ملی ایران
عنوان و نام پدیدآور	:	فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی ایران / فراهم آورنده عبدالله اتوار... (و دیگران).
مشخصات نشر	:	تهران: کتابخانه ملی ایران. ۱۳۶۵ -
مشخصات ظاهری	:	ج
شابک	:	دوره: ۰۴۷-۰۴۴۶-۹۶۴-۹۷۸ جلد ۰۶۵: ۰۵۸۴-۰۴۴۶-۹۶۴-۹۷۸
یادداشت	:	ص.ع. به انگلیسی: National Library of Iran. A catalogue of the manuscripts in the national library of Iran
یادداشت	:	جلدهایی از کتاب حاضر تحت عنوان «فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران» و «فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران» نیز منتشر شده است.
یادداشت	:	چاپ اول جلد نخست از کتاب حاضر در سال ۱۳۳۳ تحت عنوان «فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی» توسط وزارت فرهنگ و هنر منتشر شده است.
یادداشت	:	کتابخانه ملی ایران از سال ۱۳۶۹ به کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران و از سال ۱۳۸۱ به سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران تغییر نام یافته است.
یادداشت	:	ج ۰۶۵ (چاپ اول: ۱۳۹۸) (فیبا)
مترجم	:	بر ۰۶۵ از شماره ۲۲۰۱ تا ۲۲۳۰۰ / تألیف سفانه زمان زاده، شهرام سعیدی مهر
موضوع	:	نسخه‌های خطی فارسی * فهرست‌ها
موضوع	:	نسخه‌های خطی عربی * فهرست‌ها
موضوع	:	نسخه * خطی * ایران * تهران * فهرست‌ها
شناسه افزوده	:	آب / سید ۷ / ۱۳۰۲ - ، گردآورنده
شناسه افزوده	:	کتابخانه * ایران
شناسه افزوده	:	سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
رده بندی کنگره	:	۹۱۳۶۵ و ۶۶۰ / م۷۱
رده بندی دیویی	:	۰۱۱/۳۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۶۵-۱۱

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۴۴۶-۵۸۴-۰

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

فهرست نسخ خطی سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران (۶۵)

تألیف: سفانه زمان زاده و شهرام سعیدی مهر

نمایه ساز: خاتمه صالحه سادات میر محمد حسینی

ناشر: انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

شمارگان: ۵۰۰ نسخه / چاپ اول ۱۳۹۸

چاپ و صحافی: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

مهدی ادیبی

ناظر فنی: پرویز بختیاری

صفحه آرای: پروین دالوند

بها: ۶۰۰,۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، بزرگراه شهید حقانی (غرب به شرق)، بعد از ایستگاه مترو، بلوار کتابخانه ملی

تلفن فروشگاه: ۸۱۶۲۳۳۱۵ دورنگار: ۸۱۶۲۳۳۰۱

وب گاه: www.nlai.ir پست الکترونیک انتشارات: Publication@nlai.ir

مقدمه

بنده همان به که ز تقصیر خویش
عذر به درگاه خدای آورد
ورنه سسزاوار خداوندی‌اش
کس نتواند که به جای آورد

با وجود پیشرفت‌های روزافزون فناوری اطلاعات و ارتباطات و سیطره آن‌ها بر زندگی بشر، هنوز میراث کهن، به ویژه نسخ خطی و دست‌نوشته‌های به‌جای مانده از پیشینیان، مورد توجه اندیشمندان و دانش‌پژوهان ملل مختلف است. این آثار، به عنوان میراث مکتوب فرهنگی گذشتگان حاوی اطلاعات وسیعی در حوزه‌های مختلف علوم بوده و ارزش زیادی در بررسی روند تاریخ علم، فرهنگ و تمدن در ایران و جهان اسلام دارند. نسخه‌های خطی، از یک‌سو بایست به بهترین شکل حفاظت و نگهداری شوند و از سوی دیگر در دسترس محققان و پژوهش‌گران قرار گیرند تا در جنبه‌های مختلف آن، تحقیق شود و به صورت چاپ منقح و تصحیح شده در دسترس عموم قرار گیرد. بدون شک، نخستین گام در احیای نسخه‌های خطی، معرفی آن‌ها در قالب فهرست است.

فهرست پیش رو، جلد شصت و پنجم از مجموعه کتابخانه ملی ایران، از شماره‌های بازیابی ۲۲۰۰۱ تا ۲۲۳۰۰ است که حاصل تدرش دو فهرست‌نویس است. بخش نخست، از شماره‌های ۲۲۰۰۱ تا ۲۲۱۵۰ را نگارنده و بخش دوم از شماره‌های ۲۲۱۵۱ تا ۲۲۳۰۰ را آقای شهرام سعیدی‌مهر، فهرست نموده‌اند. نگارنده، افزون بر ویرایش نیمه نخست، در غیاب فهرست‌نویس همکار، بازنگری، ویرایش و یکسان‌سازی محتوایی نسخه دوم را به عهده گرفته و با مراجعه مجدد به اصل برخی از نسخه‌ها و منابع کتاب‌شناسی، این مجموعه را سامان داده و آماده چاپ ساخته است.

این فهرست، ۳۰۰ جلد (۴۰۸ عنوان) را دربردارد. از این شماره‌ها، ۴۰۵ عنوان به نسخه‌های خطی و ۳ عنوان به نقایس کتابخانه، اختصاص دارد که در فهرست جداگانه‌ای معرفی خواهد شد. نسخه‌ها، به چهار زبان فارسی، عربی، ترکی و اردو نگارش یافته‌اند. تاریخ کتابت نسخه‌های این مجلد، میان سده ۷ تا ۱۴ قمری است.

کهن‌ترین نسخه رقم‌داری که در این مجلد معرفی شده، شرح القانون، به شماره بازیابی ۲۲۲۲۶ با تاریخ کتابت ۷۵۸ق و قدیمی‌ترین نسخه بدون رقم، قرآن کریم به شماره بازیابی ۲۲۲۱۱ با تاریخ تقریبی سده ۷ق است.

در نگارش مجلد پیش رو، اختصارات زیر به کار رفته است:

- پیش شماره ۵ که در کتابخانه ملی، نشان نسخه‌های خطی است، از دو بخش شماره اصلی که در بالای هر عنوان قرار می‌گیرد و معرفی کتاب، حذف شده است. برای نمونه: ۲۲۰۰۱ در فهرست پیش رو، همان ۲۲۰۰۱-۵ در نرم‌افزار رسا است.

- در مواردی که سال و محل تألیف قابل شناسایی بود؛ با مراجعه به منابع کتاب‌شناسی و رجالی یا انجامة نویسنده، این دانسته‌ها در بخش جداگانه‌ای آمده است. در صورت یافتن نام منطقه و یا نام امروزی محل کتابت نسخه‌ها، نام یاد شده درون نشان () آمده است.

- برای و سوی برگ‌های نسخه، حرف‌های الف برابر با روی برگ و ب برابر با پشت برگ برزیده شده است.

- در بخش کتاب‌شناسی، در صورتی که کتاب به چاپ رسیده، ابتدا به یک نمونه چاپ سنگی و پس از آن به یک یا چند مورد چاپ جدید و تصحیح شده اثر، پرداخته شده است.

- برای بخش‌های ناهوانا، ار نشان...؟ و برای بخش‌های مخدوش، پاره یا ریخته شده از نشان [...] استفاده شده است.

- در مواردی که در آغاز و انجام، واژه‌ها آمده شده، این واژه در میان نشان [] آمده است.

- اطلاعاتی که نگارندگان درباره آن دچار تردید بوده‌اند، به همراه نشان ؟ آمده است.

- در مواردی که متن منظوم بوده، نشان * به عنوان نشانه میان مصرع‌ها و نشان / به عنوان فاصله میان بیت‌ها، آمده است.

- به راده‌گذاری یا رکابه‌گذاری به عنوان یک شیوه همه‌گیر اشاره شده و تنها نبود این عنصر، در بخش آسیب‌ها ذکر شده است.

- برای قرآن و نسخه‌هایی که کاتب بر آن‌ها اعراب‌گذاری کرده است، واژه «معرب» و برای قرآن‌هایی که با خط دیگری، ترجمه شده‌اند، واژه «مترجم» به کار رفته است. برای نمونه: نسخ معرب، مترجم به نستعلیق

- اندازه نوشته و قطع نسخه، به میلی‌متر آمده و هر جا که عطف بالای برگ‌ها قرار گرفته یا به عبارتی نسخه به صورت بیاضی صحافی شده، واژه بیاضی پس از قطع، درون () آمده است.

- در مجموعه رساله‌ها، از آوردن ویژگی‌های یکسان پرهیز شده و تنها نکات تازه بیان شده است. (تکرار برگ‌شمار، اندازه‌ها و قطع نسخه‌ها، تنها به دلیل زیبایی نوشتاری است.)

- موضوعاتی که برای نسخه‌ها انتخاب شده، همگی از بانک اطلاعات کتابخانه فراخوان شده و تنها در جایی که موضوع مناسبی یافته نشد، با مراجعه به منابع کتاب‌شناسی و رجالی، موضوع یا تاریخ افزوده شده‌است.

در پایان، پروردگار عالم را سپاسگزارم، زیرا کار طُرفه و شایانی که گنجینهٔ انوار علم و دانش، استاد فرزانه، سید عبدالله انوار، سلسله‌جنبان آن بود و بلندنامان برجسته‌ای هم‌چون: محمدتقی دانش‌پژوه، علی‌نقی منزوی، عبدالحسین حائری و دیگر رهروان راه ایشان، پی‌گرفتند، اینک به نام این نوآموزان نوپا افتاد تا با قلم قاصر و بضاعت مزجات خویش، فهرست شماری از این نسخ را، رقم زنند.

بایسته است در کمال فروتنی، سپاس صمیمانهٔ خود را از عنایات یکایک سروران و دوستان که همکاری آن‌ها، این مهم سرانجام یافت، بیان نمایم:

- سرکار خانم دکتر اشرف بروجرودی، ریاست محترم سازمان اسناد و کتابخانهٔ ملی ایران
 - جناب آقای دکتر غلامرضا امیرخانی، معاونت محترم کتابخانهٔ ملی ایران
 - جناب آقای سید جبار جباری، مدیرکل اداره کل کتاب‌های خطی و نادر، بابت مشاوره‌های علمی و کارشناسانه
 - سرکار خانم پروین دالوند که در صفحه‌آرایی این کتاب را فراهم آورده‌است.
 - سرکار خانم صالحه‌سادات میرحسین که مایه این فهرست را انجام داده‌اند.
- از خوانندگان و صاحب‌نظران گرامی خواهانم که خطاها و لغزش‌های احتمالی کتاب را گرفته، به قلم عفو در اصلاح آن کوشند و اینجانب را مرهون الطاف خود قرار دهند تا آن‌ها را فراروی کار خویش، در فهرست‌های در دست نگارش قرار دهم.

مصلحتی تو، از تو سلطان سخن	گر خطا گفتیم اصلاحش تو کن
گر چه جوی خون در پیش کنی	کیمیای داری که تدبیرش کنی

سَفَافَه زَمَانِ زَادَه